

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

عقاید اسلامی از دیدگاه قرآن (۱ و ۲)

جلسات ۱ تا ۴۸

سرفصل جلسات

استاد

حضرت آیت الله محمدی ری شهری

تنظیم:

مدیریت فرهنگی دانشجویی مرکز آموزش الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث

شهریور ماه ۱۳۹۴

فهرست جلسات

۳ «جلسات ۱ تا ۱۱»
۵ «جلسه ۱۲ تا ۱۶»
۶ «جلسه ۱۶ تا ۲۴»
۷ «جلسه ۲۵ تا ۲۹»
۸ «جلسه ۳۰ تا ۴۸»
۹ «جلسه ۴۹»

«جلسات ۱ تا ۱۱»

بخش اول : شناخت در قرآن

فصل اول : ضرورت معرفت

آیاتی که ضرورت معرفت و شناخت را تبیین می کنند چند دسته هستند:

۱. آیاتی که نهی از پیروی پندار می کنند
۲. آیاتی که دعوت به پیروی عقل می کنند

مبحث اول: نهی از پیروی پندار

اولین آیه پیرامون:

نهی از پیروی غیر علم

وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا (آیه ۳۶ سوره اسرا)

آیه یکم : پرهیز از پندارگرایی در عقیده، اخلاق و عمل

پیام‌های آیه شریفه « وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا »

۱. امکان شناخت
۲. وجوب شناخت
۳. مراقبت از ابزارهای شناخت
۴. پرهیز از باورپذیری پیش از دستیابی به علم
۵. خودداری از اظهار نظر در هنگام جهل (توقف در شبهات)
۶. راه حل اختلافات سیاسی، اجتماعی و اعتقادی

مراقبت از گوش

مراقبت از دل

توقف در شبهات به چه معناست؟

آگاهی‌های انسان

وظیفه جاهل چیست؟

- تعلم
- توقف در شبهات

انواع کفر چیست؟

به چه کسی کافر می‌گویند؟

روایتی در تبیین ویژگی‌های انسان عالم و جاهل

چگونه می‌توان به اختلافات مذاهب گوناگون پایان داد؟

چگونه میتوان راه را بر اختلافات مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی بست؟

آیا صراط‌های مستقیم صحیح است؟

«جلسه ۱۲ تا ۱۶»

نمونه‌هایی از پیروی پندار در قرآن کریم

نمونه اول: پندارگرایی، پایه انکار مبدأ و معاد

وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَا إِلَّا الدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُمْ بِذَلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ (آیه ۲۶
سوره جائیه)

تفسیر آیه شریفه

نکته‌ها و پیام‌ها

۱. بی‌اساس بودن مکتب‌های الحادی
۲. محکومیت الحاد در دادگاه وجدان
۳. وردار کردن مردم به تحقیق در مبانی اعتقادی تا جایی که به یقین، علم و معرفت برسند.
۴. اگر انسان درباره مبدأ و معاد و خداشناسی تحقیق کند میتواند به علم برسد.

«جلسه ۱۶ تا ۲۴»

نمونه دوم: پندارگرایی، منشأ عقیده به بی هدف بودن جهان

وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا ۖ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ (ص ۲۷)

نکته و پیام

علمی بودن عقیده به هدف‌داری جهان

نمونه سوم: پندارگرایی، باعث اعتقاد یهودیان و مسیحیان به مصلوب شدن مسیح

وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِيحَ عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ رَسُولَ اللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِنْ شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِنْهُ ۚ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ ۚ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا (نساء ۱۵۷)

نکته و پیام

دعوت مدعیان پیروی از کیش مسیحیت به داوری وجدان

نمونه چهارم: اعتقاد به ربوبیت بتها

إِلَّا إِنْ لِلَّهِ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ ۚ وَمَا يَتَّبِعُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ شُرَكَاءَ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (يونس/۶۶)

نمونه پنجم: پندارگرایی، پایه عقاید باطل در باره فرشتگان

إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ لَيَسْمُونَ الْمَلَائِكَةَ تَسْمِيَةَ الْإِنثَىٰ * وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ ۚ إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ ۚ وَإِنَّ الظَّنَّ لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا (نجم/ ۲۷ و ۲۸)

«جلسه ۲۵ تا ۲۹»

ادامه نمونه پنجم از آیاتی که آثار پندارگرایی را فرموده است

نمونه ششم: پندارگرایی، ویژگی غالب مشرکان

نمونه هفتم: پندارگرایی، معضلی فراگیر

وَإِنْ تُطِيعُوا أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۗ إِنَّ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ (انعام ۱۱۶)

نکته‌ها و پیام‌ها

۱. دعوت جامعه بشری به استقلال فکری
۲. مردود بودن نظر اکثریت در صورت تعارض با حق
۳. جهان بینی توحیدی بر اساس علم و معرفت است و جهان بینی شرک بر اساس گمان و پندار

مبحث دوم : دعوت به تحصیل معرفت

آیه اول : گزینش بهترین آرا (آیه بشارت)

وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَنْ يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ لَهُمُ الْبُشْرَى ۚ فَبَشِّرْ عِبَادِ ۗ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ ۗ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ ۗ وَأُولَئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ (زمر ۱۷ و ۱۸)

نکته‌ها و پیام‌ها

۱. جایگاه اصیل آزادی اندیشه و بیان در اسلام

۲. پرهیز ورزی از تعصب‌های جاهلانه

۳. افزایش قدرت انتخاب، راه رسیدن به تمدن برتر

۴. پیوند علم و دین

۵. اطلاع رسانی بهتر، راه تکامل فرهنگی و سیاسی اسلام

۶. نفی اجبار در پذیرش عقیده

نفی تحمیل عقیده در سایر آیات

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَأَمَنَّ مَنْ فِي الْأَرْضِ كُلَّهُمْ جَمِيعًا ۚ أَفَأَنْتَ تُكْرِهُ النَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ (يونس ۹۹)

فَذَكَرْنَا إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ * لَسْتَ عَلَيْهِمْ بِمُصَيِّرٍ (غاشیه ۲۲ و ۲۱)

نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ ۗ وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِجَبَّارٍ ۗ فَذَكَرْ بِالْقُرْآنِ مَنْ يَخَافُ وَعِيدِ (ق ۴۵)

فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَفْسَكَ عَلَىٰ آثَارِهِمْ إِنْ لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ ۗ ذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا (كهف ۶)

شیوه‌های قرآنی برخورد با دیگراندیشان

گام اول:

- استدلال و برهان
- پند و موعظه
- مناظره و گفتگوی آزاد (جدال احسن، مرء ظاهر)

گام دوم:

- مباحله

فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَابْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ
فَنَجْعَلْ لَعْنَتَ (آل عمران ٦١)

گام سوم:

• محاربه

عمومی بودن حکم مباحله

آیه دوم : توصیه به تعقل

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ
مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَّاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ (بقره ١٦٤)

«جلسه ٤٩»

آیه سوم : توصیه به تفکر

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً ۗ إِنَّ فِي ذَلِكَ لآيَاتٍ لِقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ (روم ٢١)

آیه چهارم : توصیه به ژرف نگری